

УДК 65.012.265
JEL E10; E60; E69; Q12

ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

В. Жеватченко, аспірант
ORCID ID: 0009-0001-1722-1067

Львівський національний університет імені Івана Франка

<https://doi.org/10.31734/economics2024.31.004>

Жеватченко В. Потенціал аграрного підприємства: сутнісні характеристики

Розкрито теоретичну сутність потенціалу як економічної категорії та його особливості в аграрній сфері. Зазначено, що важливість аграрної сфери економіки визначається не лише значною часткою валового виробництва продукції, а й забезпеченням продовольчої безпеки країни, оскільки саме він є основним джерелом продуктів харчування для населення. З'ясовано, що важлива роль відводиться сукупності наявних та потенційних ресурсів підприємства, до складу яких належить виробничий, фінансовий, інноваційний, інтелектуальний та маркетинговий потенціал. Досліджено, що складовими виробничого потенціалу є система різних взаємопов'язаних видів ресурсів, які є у розпорядженні підприємства або можуть бути залучені до його господарської діяльності. Водночас визначається не просто їх кількість та якість, а й їхнє оптимальне співвідношення, відповідність розміру і складу до потреб виконуваних завдань. Зазначено, що саме фінансовий потенціал визначає здатність адаптуватися до мінливих умов ринку, генерувати прибуток, залучати інвестиції та залишатися стійким перед викликами. Констатовано, що це сукупність усіх наявних фінансових ресурсів підприємства та методів їх використання для забезпечення максимально можливого фінансового результату. З'ясовано, що результатом незадовільного державного фінансування інноваційної діяльності підприємств є низький рівень інноваційної активності аграрних підприємств України, а джерелами фінансування інноваційної діяльності аграрних підприємств переважно є власні кошти. Наголошено, що відсутність інтелектуального потенціалу в аграрних підприємствах – перепона для розгортання інноваційної діяльності. Вказано на тісний зв'язок маркетингового потенціалу з фінансовим та виробничим потенціалом.

Ключові слова: аграрне підприємство, виробничий потенціал, фінансовий потенціал, інноваційний потенціал, інтелектуальний потенціал, маркетинговий потенціал.

Zhevatchenko V. The potential of an agricultural enterprise: essential characteristics

The article studies the theoretical essence of the potential as an economic category and its features in the agrarian sphere. It is noted that the importance of the agrarian sphere of the economy is determined not only by a significant share of gross production, but also by ensuring the country's food security, since it is the main food source for the population. It was found that an important role is assigned to the set of existing and potential resources of the enterprise, including production, financial, innovation, intellectual, and marketing potential. It has been studied that the components of the production potential include the system of interconnected different types of resources that are at the disposal of the enterprise or can be involved in its economic activity. At the same time, it is determined not only by their quantity and quality but also by their optimal ratio, compliance of their size and composition with the needs of the tasks to be solved. It is noted that the financial potential determines the ability to adapt to changing market conditions, generate income, attract investments and remain resilient in the face of challenges. It was established that this is a combination of all available financial resources of the enterprise and methods of their use to ensure the maximum possible financial result. It was determined that unsatisfactory state financing of innovative activities of enterprises resulted in a low level of innovative activity of agricultural enterprises of Ukraine, and the sources of financing innovative activities of agricultural enterprises are mainly their funds. It was emphasized that the lack of intellectual potential in agricultural enterprises is an obstacle to the development of innovative activities. The research emphasizes a close connection of marketing potential and the financial and production ones.

Keywords: agricultural enterprise, production potential, financial potential, innovation potential, intellectual potential and marketing potential.

Постановка проблеми. У сучасних умовах аграрної економіки, яка характерна негативними наслідками трансформаційних процесів, ефективність функціонування сільськогосподарських товаровиробників значною мірою залежить від оптимального використання потенціалу та раціонального ведення сільського господарства.

Важливість аграрної сфери економіки визначається не лише значною часткою валового виробництва продукції (за підсумками 2023 року сільськогосподарська компонента ВВП зростає на 7,6%), а й забезпеченням продовольчої безпеки країни, оскільки саме він є основним джерелом продуктів харчування для населення.

Останніми роками сільське господарство не тільки забезпечує більшу частку фонду споживання, а й є однією з галузей вітчизняної економіки, що забезпечує експорт зерна, одночасно поповнюючи державну скарбницю серйозними валютними надходженнями. Неабияке значення відіграє створення робочих місць у галузі, наповнення бюджетів усіх рівнів тощо. У зв'язку з цим необхідно дослідити складові потенціалу сільськогосподарських підприємств, оптимального їх поєднання та раціонального використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичним та практичним питанням щодо сутності потенціалу, його складових в аграрних підприємствах, аналізу сучасного стану присвятили свої праці дослідники: В. Божко [1], О. Вишнеvsька, А. Костирко [2], О. Єранкін [3], Л. Мороз [4], В. Скрипник [6], Л. Щуревич [7].

Зважаючи на вагомості напрацювання, питання сутнісного наповнення потенціалу аграрного під-

приємства потребує більш глибокого дослідження.

Постановка завдання. Наше завдання – розкрити сутність потенціалу аграрного підприємства, його структури та факторів формування задля збільшення обсягів виробництва продукції, підвищення її якості, зниження витрат виробництва, збільшення прибутку та конкурентоспроможності на ринку.

Виклад основного матеріалу. Термін «потенціал» походить від латинського «potentia» і перекладається як сила, потужність. Також термін «потенціал» трактують як можливість, наявні сили, запаси, засоби, що можуть бути використані.

Категорія «потенціалу» підприємства належить до можливостей і ресурсів, які підприємство має або може розвивати для досягнення своїх цілей і покращання результативності. Цей потенціал може бути різноманітним та охоплювати складові, відображені на рис. 1.

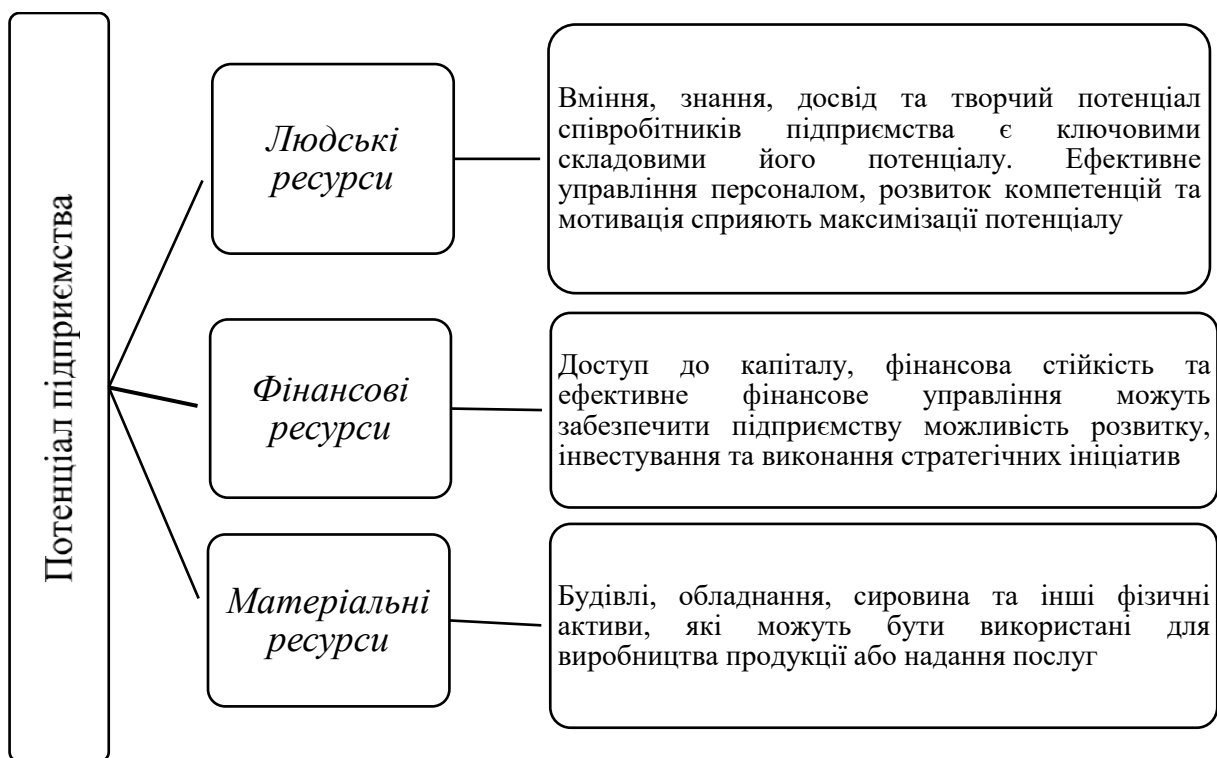

Рис. 1. Основні складові потенціалу підприємства

Джерело: узагальнено автором

Національна економічна стратегія до 2030 року чітко окреслила одну з найвагоміших проблем агропромислового комплексу – недосконале використання його потенціалу. Це виражається у низькій продуктивності, що значно відстає від рівня країн-конкурентів [5].

У контексті забезпечення економічної стійкості аграрного підприємства важлива роль нале-

жить сукупності наявних та потенційних ресурсів підприємства. Виробничий потенціал агроформування – досить широка система. До його складу належать: потенціали земельних ресурсів та природо-кліматичних умов, основних фондів, оборотних активів, необоротних активів, трудовий потенціал та інші.

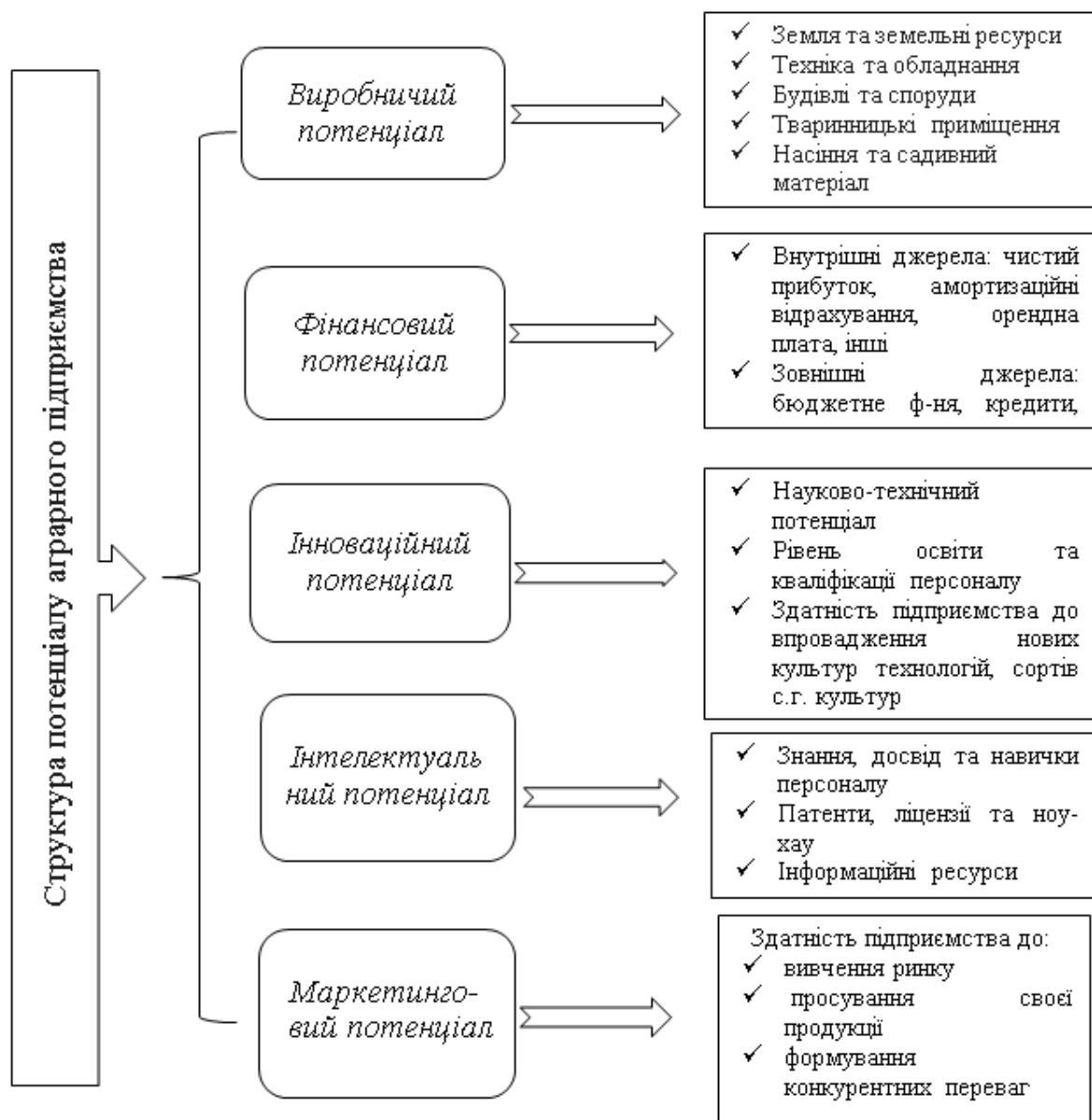

Рис. 2. Структура потенціалу аграрного підприємства

Джерело: розроблено автором

Фінансовий потенціал – це не просто цифри у звітності, а життєва сила будь-якого підприємства, зокрема підприємства аграрного спрямування. Саме він визначає здатність адаптуватися до мінливих умов ринку, генерувати прибуток, залучати інвестиції та залишатися стійким перед викликами. Це сукупність усіх наявних фінансових ресурсів підприємства та методів їхнього використання для забезпечення максимально можливого фінансового результату.

Доведено, що найбільша питома вага фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств формується шляхом ефективного використання ресурсів через процес виробництва та реалізації продукції, товарів, надання послуг, виконання робіт. Варто зазначити, що найбільший вплив на досягнення максимізації прибутку

має ринок через механізм ціноутворення як на матеріальні ресурси, так і на створений продукт [2].

Фінансовий потенціал сільськогосподарських підприємств формується переважно за рахунок власних джерел, у тому числі за рахунок прибутку. Проте для покриття дефіциту коштів одним із основних зовнішніх джерел формування фінансового потенціалу є залучення кредитних ресурсів.

Сучасний аграрний сектор – це високотехнологічна сфера, де економічна ефективність залежить не лише від виробничих та фінансових ресурсів, а й від інновацій та інформації. Саме доступ до актуальної інформації про ринки, ціни, нові технології, передові методи організації праці дає змогу ухвалювати обґрунтовані рішення та

краще адаптуватися до нестабільних умов ринку. Стратегічну роль у житті суспільства стали відігравати галузі, що базуються на так званих високіх інноваційних технологіях, а також галузі, що першочергово задовольняють потреби людей [6, с. 20]. Застосування новітніх розробок значно скорочує витрати аграріїв. Типи інновацій, які найчастіше впроваджують аграрні підприємства України, відображені на рис. 3.

На думку Л. М. Щуревич, в умовах глобалізації економіки спостерігається відсутність узго-

дженості між загальними потребами аграрної галузі та діями наукових установ, що повною мірою є відображенням незбалансованості інноваційної економічної системи [7, с. 103]. Низький рівень інноваційної активності аграрних підприємств України – результат незадовільного державного фінансування інноваційної діяльності підприємств. Джерелами фінансування інноваційної діяльності аграрних підприємств є зокрема власні кошти.

Рис. 3. Структура інновацій, наявних в аграрній сфері

Для впровадження інновацій та становлення кваліфікованих трудових ресурсів міцним фундаментом є знання як основа конкурентоспроможності та інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств і галузі загалом. Інтелектуальний потенціал є показником стану інтелектуального капіталу й ефективності його використання.

Інтелектуальний потенціал розглядають як сукупність інтелектуальних ресурсів: знання, здібності людини (груп людей), система освіти, комп'ютерне забезпечення, система зв'язку, бази даних (бібліотеки та електронні системи), система науки. Інтелектуальний потенціал агропідприємства представлений на рис. 4.

Підвищення потенціалу аграрного підприємства дає змогу збільшити обсяги виробництва продукції, підвищити її якість, знизити витрати виробництва, збільшити прибуток та конкурентоспроможність на ринку.

В умовах сьогодення пошук усіх можливостей для прибуткового функціонування аграрних підприємств надзвичайно актуальний через неоднозначність економічних відносин та складність умов господарювання. Саме зростання конкуренції за увагу споживача й посилює роль маркетингу в галузі.

Висновки. Наявність у підприємства потенціалу – визначальний орієнтир для формування візії аграрного підприємства у довгостроковому періоді. Теоретичне дослідження дає підстави для загального висновку, що потенціал аграрного підприємства охоплює такі складові як виробничий, фінансовий, інноваційний, інтелектуальний та маркетинговий. Усі вони тісно пов'язані між собою, а нарощення створюватиме в подальшому сприятливі умови для поточного функціонування та стійкого розвитку національного аграрного підприємства.

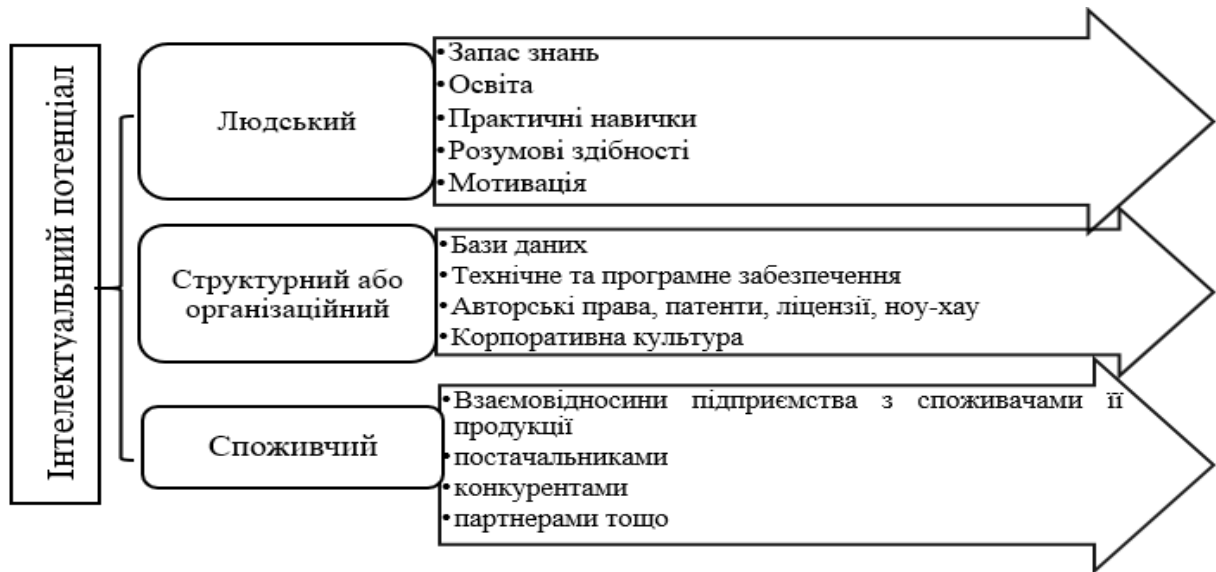

Рис. 4. Структура інтелектуального потенціалу в аграрній сфері

Бібліографічний список

1. Божко В. М. Маркетинговий потенціал: сутність, складові та взаємозв'язок з економічним потенціалом. *Економіка та управління персоналом, економічний форум*. 2012. № 1. 43 с.

2. Вишневська О. М., Костирко А. Г. Фінансовий потенціал сільськогосподарських підприємств: теоретичні і практичні аспекти: монографія. Миколаїв: ФОП Швець В. М., 2017. 268 с.

3. Єранкін О. О. Маркетинг в АПК України в умовах глобалізації: монографія. Київ: КНЕУ, 2009. 419 с.

4. Мороз Л. А. Стратегічний аналіз маркетингового потенціалу підприємства. Львів: Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2009. С. 45–50.

5. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 179.

URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179> (дата звернення: 10.04.2024).

6. Скрипник В. В. Інноваційний розвиток аграрних підприємств України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2021. № 20. С. 19–24.

7. Щуревич Л. М. Інноваційні перспективи в розвитку аграрного сектору в Україні. *Інвестиції: практика та досвід. Серія «Державне управління»*. 2018. Вип. 10. С. 101–105.

Стаття надійшла 15.04.2024